

Eesti Keskkonnaühenduste Koda
Päästame Eesti Metsad MTÜ

Kliimaministeriumile

Teie: 26.08.2024

Meie: 6.09.2024 nr 1-5/24/6361

Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Päästame Eesti Metsad MTÜ ettepanekud keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 6 lõikes 1 ja Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruses nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu“ nimetatud tegevuste kohta

Täname tähtaja pikendamise eest, kuid et samale perioodile on langenud mitmete väga mahukate eelnõude (kliimakindla majanduse seadus, metsa- ja looduskaitse seadus, keskkonnajuhtimise seadus jt) tagasiside periood, saame praegu saata vaid esialgsed ja üldised ettepanekud. Nii suure mõjuga õigusaktide kohta ettepanekute esitamiseks peaks olema oluliselt pikem aeg kui kaks nädalat.

Ettepanekud esitame kirja teel ning mitte tagasiside vormi kaudu, kuna see võimaldab ettepanekuid lihtsamalt liigendada ja arusaadavamalt esitada. Soovime olla jooksvalt edaspidi kaasatud nende õigusaktide muutmise protsessi.

1. Üldised kommentaarid

Märgite tagasiside kogumise kaaskirjas, et Kliimaministerium on tellimas analüüsi taastuvenergeetika valdkonna projektide keskkonnamõju hindamise künniste ülevaatamiseks. Lähenedamine, et künniste muutmise vajab eelnevat ekspertanalüüsi, on väga õige. Arvestades, et enamik künniseid on seatud aastatel 2012 ja 2015 ning et keskkonnapoliitiline kontekst ja teadmised erinevate tegevuste keskkonna- ja kliimamõjust on muutunud, tuleks künniste analüüs läbi viia ka kõigi teiste valdkondade puhul. Selline eeltöö tuleb enne eelnõu koostamist tingimata ära teha. Vastasel juhul võivad mõned suure keskkonna- ja kliimamõjuga valdkonnad jääda endiste künnistega ning põhjustada suures mahus kasvuhoonegaaside heited, ilma et otsuste tegemisel sellega kuidagi eelnevalt arvestada saaks.

Lisaks peaks eelnõu taustatöö kajastama seda, millises ulatuses määruses reguleeritavaid tegevusi praktikas viljeletakse (kätiste arv, pindalad jne), kui paljud neist on läbinud eelhindamise ja milline on ilma mõjude hindamiseta lubatud tegevuste osakaal. Nii tekib valdkonnapõhiselt parem ettekujutus võimalikest probleemkohtadest, mida määrusega lahendada. Nt kui palju on Eestis veisefarme või turbatootmisalasid, mis on rajatud ilma

KMH või eelhinnanguta; kas tegu on kliimamuutuste seisukohalt täiendavat tähelepanu ja senisest rohkem teadmisi (eelhinnangute ja KMH funktsioon) vajava valdkonnaga jne.

Ettevaatavalt oleme seisukohal, et tänased keskkonnamõju eelhinnangu määruse nr 224 künniste osas tuleks tervikuna üle vaadata ja hinnata, millised neistsobiksid tegelikult KeHJS § 6 lg 1 loetellu. Mitmedki eelhindamiskohustuse künnised on nii kõrged, et sisuliselt on tegu juba olulise mõjuga tegevustega, mille puhul on koheselt vajalik algatada keskkonnamõju hindamine.

2. KMH kohustusega tegevused KeHJS § 6 lg 1

2.1. Kuivendus ehk maaparandus

Kuivendustegevuste puhul on vajalik hakata viimaks arvestama võimalike kliimamõjudega ja kõik täiendavat negatiivset kliimamõju põhjustavad tegevused peaksid läbima vähemalt eelhinnangu etapi ning alates teatud künnistest ka keskkonnamõju hindamise. Hetkel võib nt 190 ha suuruse madal soo uusi kuivenduskraave täis kaevata isegi ilma eelhinnanguta (määrus § 9 p 2).

Uue kuivendussüsteemi või olemasolevale kuivendussüsteemile **uue osa** ehitamine metsamaal ja märgaladel, sh turvasmuldadel peab olema igal juhul keskkonnamõju hindamist vajavate tegevuste kohustuslikus nimekirjas. Selle puhul ei ole künniseid mõistlik seada, sest igasugune täiendav looduskoosluste kuivendamine on olulise mõjuga ja eeldab vähemalt KMH-d.

Arvestades Eesti tihedat kaetust kuivendusvõrguga, samuti täienenud teadmisi kuivenduse keskkonnamõjust¹, on kindlasti vajalik kohustusliku keskkonnamõju hindamise (KMH) ja eelhindamise künnised välja töötada ka **maaparandussüsteemide rekonstrueerimisele**, mille suhtes täna rakendatakse praktiliselt eranditult vaid valikulist eelhindamist.

Maaparandussüsteemide **hoiutöödele ehk hooldusele ja uuendamisele** tuleb seada uutest teadmistest ja eesmärkidest lähtuvalt eelhinnangu kohustuse künnised.

2.2. Turba kaevandamine

Turba kaevandamine ning pealmaakaevandamine peavad eranditult kuuluma olulise mõjuga ja mõju hindamise kohustusega tegevuste loetellu sõltumata kaevandatava ala pindalast. Turba kaevandamise KMH kohustuse künnis KeHJS on täna 150 ha, mis on püsinud muutumatuna üle 20 aasta. Arvestades arenguid loodus- ja keskkonnakaitsepoliitikas, on tegu ilmselgelt muutmist vajava künnisega. Riigikontroll juhtis 150 ha künnise kaotamise vajadusele tähelepanu juba 2005. aastal, leides, et 150 hektari piir pole põhjendatud, sest turba kaevandamisel on alati oluline keskkonnamõju, mida tuleks

1

https://keskkonnaamet.ee/sites/default/files/documents/2024-02/240131_Maaparanduss%C3%BCsteemide%20leevendusmeetmed_IX_L6PP.pdf

hinnata kõigi kaevandamis- ja vee erikasutuslubade väljaandmise käigus, sõltumata tootmisala pindalast. ²

2.3. Energeetika

Tuule- ja päikeseelektrijaama paigaldamine loodus- ja pärandkooslusele (metsad, märgalad, niidud jt) peaks läbima keskkonnamõju hindamise. Hetkel on seda kohustuslikus korras vaid tuulikute veekogusse püstitamine. See toetaks taastuva energia arendamist asukohtades, kus keskkonnamõjud on oluliselt väiksemad.

Hetkel on KMH kohustuse piiriks kasutatud tuumkütuse ladustamisel ning radioaktiivsete jäätmete ladustamisel mujal kui tekkekohas seatud ajaperiood - kauem kui kümme aastat. EKO hinnangul peaks taoliste tegevuste puhul KMH olema igal juhul kohustuslik.

3. Eelhinnangute künnised määruses nr 224

3.1. Kuivendus ehk maaparandus

Nagu eelpool välja tõime, tuleb uute kuivendussüsteemide ning uute osade rajamisele vanades süsteemides seada keskkonnamõju hindamise kohustus ilma eelhindamiseta.

Künnis eelhinnangu ja KMH kohustuse vahel on vaja seada kuivendussüsteemide rekonstrueerimisele. Siin on arutelu koht, kas piiriks sobib 200 ha objektid - see vajab andme- ja teadmistepõhist otsustamist, milleks on tarvilik vastav analüüs.

Kuivendussüsteemide uuendamise ja hoolduse puhul tuleks seada künnised eelhindamisele.

Maaparandussüsteemide rajamise suuruse määratlemine õhukestel soomuldadel on lühiperspektiivis samaväärne üle 1 m sügavuste muldadel kavandatuga ja eesmärk mh mullastiku ja selles seotud süsiniku kaitseks peaks olema eelhinnangus käsitletud sõltumata ala suurusest. Sama põhimõtte peaks rakenduma kaevandusaladel olenemata selle suurusest.

3.2. Jõgede ja ojade süvendamine

Jõgede ja ojade süvendamise puhul on vaja kehtestada kaevemahu piir, millest alates on vaja eelhinnangut, nt 10 m³ kaevemahtu vooluveekogu kohta. Hetkel on see künnis 100 m³ ja kehtib vaid süvendamise kohta ning sette eemaldamist süvendamiseks ei peeta. Selline muudatus võiks suunata riigi vaid oluliste voolutakistustega tegelema ja lõpeks jõgede-ojade ülepinnaline eluvaeseks kaevamine.

3.3. Energeetika

²

<https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/557GetPage/1/557Year/2005/Itemid/91/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>

EKO toetab Terviseameti ettepanekut, mille kohaselt vajab eelhinnangut ka ühe elektrituuliku paigaldamine. Vt ka ettepanek 2.3.

3.4. Loodusliku rohumaa kasutusotstarbe muutmine

Eelhinnangu kohustus peaks tekkima vähemalt 10 hektari suuruse maatulundusmaa koosseisu kuuluva loodusliku rohumaa või metsamaa kasutusele võtmise korral muuks otstarbeks (hetkel vaid siis, kui hakatakse põllusaaduseid tootma).

Soovime veelkord rõhutada, et KMH ja eelhinnangu kohustuse künniste muutmine erinevate tegevuste ja valdkondade puhul, samuti võimalike uute tegevuste kaardistus, vajab eraldi analüüsi. Taastuvenergeetika valdkonna eeskujul tuleks asjakohane eeltöö teha ära ka teistes valdkondades.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator